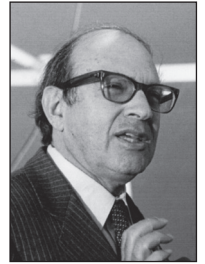

70 שנה למערכות

סא"ל יובל נאמן (1925-2006)
ראש מחלקת התכנון במטכ"ל, מדען,
חבר כנסת ושר

מערכות ע"ה, אוקטובר 1952

צה"ל והחינוך התיכוני

לתיקונים בשיטה הנוכחית. וכאן ייאמר: חלק ניכר מתביעותינו יופנה בסיכום לאפיקי הגדנ"ע. אך למען לא יישמט דבר נצא בחקירת היסודות מתוך גישה כוללת לנושא. אחר כך, בפרק על הביצוע, בהגיענו לעריכת המצע עצמו נפריד בין התביעות מבית הספר לבין התביעות מהגדנ"ע.

כשניגשים לניתוח הדברים מתברר מיד שישנן שתי קבוצות של תביעות: התביעות המתייחסות לגופו של המנהיג בכוח ואלה המתייחסות לרוחו. וכן יש להפריד כאן בין דרישתנו לתכונות לבין הצורך בידיעות. לדוגמה: דרוש גוף בריא, חזק גמיש. נוסף על כך דרושה הידיעה כיצד להפעיל את איברי הגוף במשימות שלקראתן אנו מכשירים את האיש: מעבר מכשולים, קליעה למטרה וכו'. אותה החלוקה מתייחסת גם אל נתוני הרוח: אומץ, משמעת, נאמנות - הריהם תכונות, ואילו מושגים במתודיקה, בידיעת האדם, בטופוגרפיה וכו' הם בגדר ידיעות. להלן טבלה המפרטת את הדרישות מהמפקדים:

טבלה 1: רשימת הדרישות של הצבא ממפקדיו

הקניית ידיעות	הקניית תכונות	
תנועה קרב	בריאות כוח גמישות	הגוף
ידיעת האדם ידיעת העולם ידיעת הטבע ידיעת ישראל	שיקול העזה כושר החלטה יציבות אחריות מסירות קבלת מרות	הרוח

"עלינו לחנך גברים שמתוצאות חינוכם הגופני צריכים לנבוע משמעת ודייקנות הפעולה, אומץ לב והכשרה להתאמצות מקסימלית", "ד"ר א' בירם, "עקרוני החינוך הספורטיבי של הנוער", "בימי 'מערכות'", 1939

בתהליך ההתארגנות המתוכננת של חיי האומה במדינתה תופסת בעיית החינוך את אחד המקומות העיקריים, ואילו באספקלריה של העתיד - אולי את המקום החשוב ביותר. אף על פי כן נדחית הבעיה הזאת מחמת דחיפותם של ענייני שעה. האין אנו פוגמים הרבה בנתוני המחר בגלל קוצר ראייתנו זה?

קיים בבעיית החינוך צד אחד, שתוצאותיו הן מתנאי היסוד לפתרון הבעיה הביטחונית של המדינה - זו הבעיה שאנו מופקדים עליה. כוונתי לחינוך הביטחוני, לחינוך שתעודתו עיצוב אנשים שיהיו מוכשרים להשתתף בהגנת המדינה והעם. הצד הזה של בעיית החינוך - אופיו כולל, וממדיו נרחבים. אין בכוונתי במאמר הזה לטפל בשלמותו, כי אם רק לגעת באחד מחלקיו. ייתכן שעקב כך תונע מחשבתם של אחרים לטפל בנושא ובנושאי המשנה הקרובים לו. בטוחני שהדיון בהם יביא בסופו של דבר גם לביצוע.

{ * * * }

1. הצרכים ושיטת ניתוחם

בפרק הזה ננסה לדלות ולהעלות מתוך הקווים המהווים את דמותו השלמה של המפקד את אותן התביעות שניתן להציגן בפני המוסד החינוכי כמגמות בעבודתו לשם השגת הצרכים שלנו. הפרקים 1-4 יוקדשו לניסיון להשלים את שלב הניתוח, ובפרק החמישי אנסה לסכם את הפרטים שהועלו בפרקים שלפני כן ולחברם למצע שלם - מצע שייתכן שיהיה בו כדי לשמש מעורר ומדריך

ועתה נחקור כל יסוד ויסוד שבטבלה הזאת תוך שימת דגש על ערכי הרוח.

2. חינוך הגוף

א. להלן הסברת שלוש תכונות היסוד של הגוף - שפורטו בטבלה - הנראות חיוניות למילוי תפקידי פיקוד.

1. כמונח בריאות נכללו כאן שתי תביעות: מניעת חוליים והשגת חסינות גופנית, יצירת קשיחות פיזית, יכולת עמידה במאמצים גדולים וממושכים, סבילות.
2. כמונח כוח הכוונה היא לפיתוח השרירים ולהכשרת האיש לביצוע פעולות הדורשות כוח פיזי רב בשטחי התנועה והקרב.

3. בגמישות הכוונה היא להשגת מקסימום של יכולת בתנועה זריזה בתנאים בלתי רגילים, בהתמודדות גופנית וכו'.
- ב. נראה עתה מהם דרכי המעשה והידיעות שרצוי לצייד בהם את המנהיג לעתיד המבוססים כולם על התכונות שהוזכרו.

1. תנועה: כל הנושאים הקשורים לתנועה טקטית:
- א. מעבר מכשולים טקטי - כולל צעידה במסעות, ריצות שדה, זחילות, קפיצות, טיפוס ותנועה על חבל, הליכות שיווי משקל, שחייה.
- ב. תנועה טכנית אחת לפחות - תהי זו נהיגה במכונית,

בטרקטור, בכלי שיט או במטוס. מלחמת המחר תהיה ממוכנת, ויש להכין מפקד בעל תפיסה מכנית מפותחת, כולל טיפול בכלי רכב.

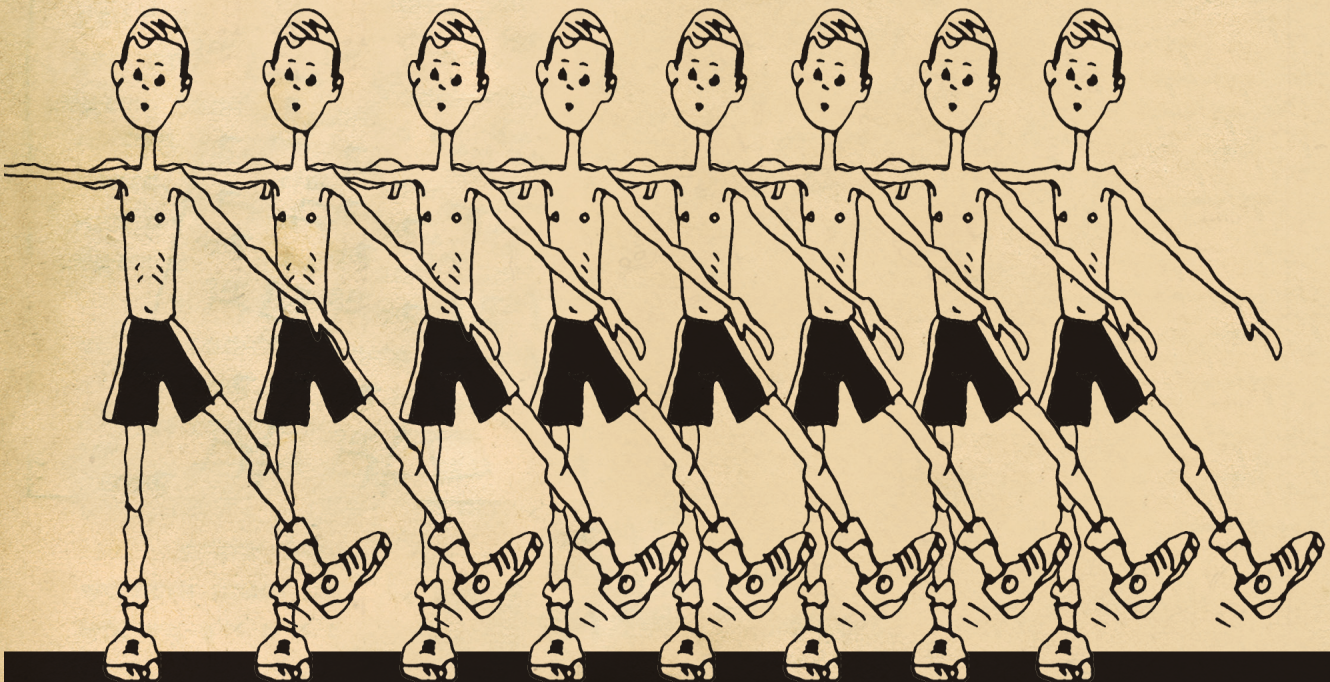
2. קרב. הכישורים הנדרשים בשלבי הקרב השונים הם:

- א. קליעה, זריקת רימון, כיוון אינסטינקטיבי.
- ב. קרב מגע באמצעות כידון, סכין, מקל, ג'ירג'יצו, ג'ודו, אגרוף.

3. חינוך הרוח: תכונות

הבה נבחן את המרכיבים השונים של המנהיגות:

- א. שיקול דעת. זוהי התכונה היסודית למפקד, ולצערנו אפשר לציין שבית הספר של היום אינו כולל בפעולתו כל הכנה בתחום הזה. אהין לומר: זוהי תכונה החיונית לחיי יצירה פוריים באשר הם. כוונתי לחינוך המחשבה בדרכי שיקול מסודרות. את האסכולה הקיימת, המזניחה בעצם את השטח הזה, יש להחליף באסכולה המכשירה לחשיבה שיטתית. תבוסס האסכולה הזאת על אשר תבוסס, ובלבד שתהיה תורה מחשבתית המאפשרת שיטת ניתוח והרכבה ובניין מחשבה הגיוניים. במקום ללמד את אחד העם מבחינת העברית והסגנון (בעיקר), ילמד נא התלמיד את אחד העם בראש ובראשונה בניתוחיו. דרוש משהו מהשיטה של דקארט, משהו שיאפשר לנער הגדל והמתבגר גישה אל

זיקרון

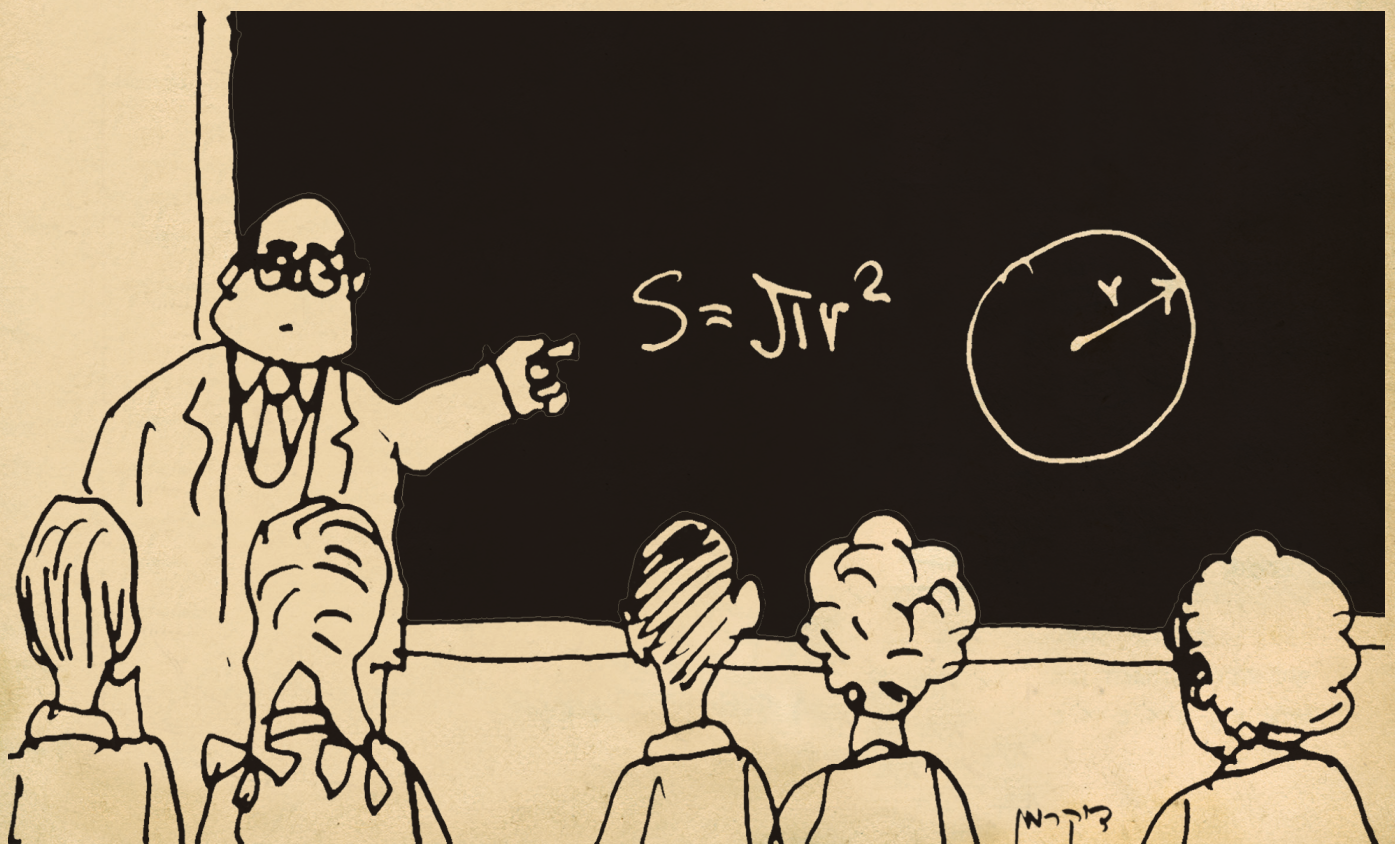
כל בעיה, פירוקה למרכיביה והרכבתם שוב לשלמות חדשה ועריכתם לפי שיקוליו שלו ולפי מסקנותיו שלו.

ב. העזה. לצורכי חינוכו של המפקד לעתיד ושל נער בעל אופי חלוצי בכלל יש להוסיף את התביעה בנוגע לשיקול גם את זו בעניין ההעזה. במהלך השיקולים ישנה נקודה שבה נתקל השוקל באלטרנטיבות אפשריות, וכאן קובע לעיתים לא השיקול - השווה לגבי שתיהן בהיותן מאוזנות מבחינת החישוב - אלא הרגש, החוש. משאלתנו החינוכית היא: תיפול נא ההכרעה על האפשרות הנועזת יותר! אם נראה נכוחה ונעלה לנגד עינינו את טיפוס המפקד שיידרש בבוא היום, ברור ונהיר יהיה ההכרח ברמות יוזמת ונועזת, שרק בכוחה יהיה להציב איכויות מול הכמויות של האויב. שתי תכונות תביעות אלה משולכות כאן תחת הכותרת "העזה". חינוך להעזה ניתן להשיגו בדרך של פיתוח משחקים טקטיים ופיזיים (לפיתוחם של אומץ הלב האישי ושל היוזמה) מהסוג שגרעינו מצויים בכל שיטה צופית משוכללת ובאמצעות הקשבה לסיפורים ולתיאורים היסטוריים נבחרים.

ג. כושר החלטה. על החניך - המפקד לעתיד - להתרגל להחלטה בהירה וברורה. שוב, רק תהליך הרגלה בן שנים יצלח לפיתוח התכונה הזאת וימנע את נגע הפסיחה על שתי הסעיפים. לשם

כך אפשר להשתמש בתפקידי פיקוד בפעילות צבאית למחצה במסגרת הגדנ"ע. אפשר גם להיעזר במשחקים מסוג השחמט - במתכונות טקטיות שבהן גם הזמן הוא גורם מרכזי. ניתן להיעזר גם במשחקי טקטיקה שונים שקיימים בשוק. בזאת יושג פיתוח של שלוש התכונות גם יחד: שיקול, העזה וכושר החלטה.

ד. יציבות. התכונה הזאת באה לטפח קשיחות ותקיפות רוחנית - מצרכי היסוד למנהיגות. את התכונה הזאת הגדיר פילדמרשל א' וייוול בספרו "מצביאים ומצביאות" כמונה האנגלי Robustness - הווה אומר עמידה איתנה בפני מתח פסיכולוגי ממושך. התכונה הזאת כוללת את התקשחותו כפרט בפני אימות הקרב החדיש (התחסנות לגבי הפחד בפני הפגז, השריון או המטוס) יחד עם התעלות כמנהיג מעל ללחץ המתמיד: הכורח לשאת במעמסה הכרוכה בהנהגת אנשים לאחר ימים ולילות ללא שינה למול הבלתי נודע המקיף אותך מכל עבר. להשגתה של התכונה ההכרחית הזאת עשוי לסייע חומר ספרותי מתאים (נזכיר כאן את השפעת הספר "אנשי פנפילוב על הקאדרים הפיקודיים של ההגנה ושל הפלמ"ח בשנים האחרונות שלפני מלחמת העצמאות). כמוכן עשויים לסייע תרגול והרגלה בעמידה בתנאי לחץ ומתח בליווי חיקויים

בספרי משלי ואיוב...

הכרחי, לפי הערכתי, לכלול בהשכלה התיכונית בכלל - ולא דווקא מבחינת צורכי השימוש הצבאי בה - ידיעה מפורטת למדי של הפסיכולוגיה האלמנטרית. על זאת יש להוסיף פרק של מתודיקה, ותצמח מזה התועלת המלאה גם למשרד החינוך עצמו במאמצו להרחיב את מסגרות כוחות ההוראה. תרגול מתודי למעשה יוכל להינתן, למשל, באחד המקצועות הטכניים של האימון הגופני: ידע האיש להדריך היטב במקצוע אחד - ויוכל כבר לגשת גישה חופשית יותר אל ההדרכה בכל עניין שיוטל עליו בעתיד. כן יש לפתח את ידיעת הטיפול באנשים, את מציאת הגישה אל הפרט ואל הקהל. את היכולת הזאת ניתן לטפח בחניכים על ידי שיטילו עליהם לארגן שיחות והרצאות וינצלו את פעילותם במוסדות הארגוניים של התלמידים (ועדים, חוגים וכו').

ב. ידיעות העולם

ההשכלה הכללית במובנה המקובל לקויה בהחלט אצל בוגר בית ספר התיכון בישראל כיום. די להשוות את היקף הנושאים המוכרים לו עם זה הרגיל אצל בוגר בית ספר במערב אירופה כדי להיווכח בליקויים. כל בחינה של תוכנית הלימודים בארבע הכיתות של בית הספר התיכון מראה ברורות את החסר. אייה הכרת האנושות והעולם כפי שהם קיימים היום? אייה לימוד הגיאוגרפיה העולמית כשהיא כוללת את הצד החומרי והרעיוני הטבועים במושג הזה: הכלכלה על כל שטחיה, הגיאוגרפיה המדינית, האתנית והתרבותית? היום נותן בית הספר התיכון קורס של שלוש שנים בגיאוגרפיה: גיאוגרפיה פיזית ומתמטית (שנה אחת), מינרלוגיה וקריסטלוגרפיה (שנה שבה נכללים שרטוט ולימוד כל "מערכות" ההתגבשות של הגבישים - עד לעקומות ביותר), גיאולוגיה ופליאונטולוגיה (שנה - קורס המגיע עד למניין כל סוגי המאובנים למיניהם). מדוע לא נחסל את כל אלה בשנתיים תחת שלוש על חשבון שרטוטי "מערכות" הגבישים ומניין משפחות המאובנים? נסתפק בשטחים האלה בעקרונות, ניצור תמונה מלאה של רעיונות היסוד בהתפתחות הגיאולוגית, במקביל להתפתחות הביולוגית, ונוותר על הפרטים. תחת זאת נקדיש שנה ללימוד עמי העולם, להתפתחות הגזעית (האנתרופולוגית והאתנית) והלשונית (הפילולוגית), למשחק התרבויות במרחב (מסין ועד ארה"ב) ובזמן (מהניאנדרטל ועד לתרבות הטכנית של ארה"ב ולתרבות האסתטית של מערב אירופה). נשרטט בפני התלמיד את יסודות הכלכלה העולמית: את יחסי הגומלין התעשייתיים והחקלאיים ואת המניעים הגדולים של המדיניות העולמית במקום להעסיקו בהבדלים שבין גיבוש מונוקליני לטריקליני.

ולא רק בשטח הגיאוגרפיה כך. יש להכניס רפורמה בלימוד

של מצבים קרביים. שוב דברים שניתן לתרגלם ולהתנסות בהם תוך ביצוע תפקידי פיקוד בגדנ"ע.

ה. אחריות. זוהי מתכונות היסוד שאנו חפצים בהן - למפקד ולאזרח כאחד. תוכנה, בעצם, כולל יותר: היא מכוונת גם לאהבת האחריות, ליצירת אדם שיהא שש למלא תפקיד של אחראי במסגרת האזרחית או הצבאית שאליה הוא משתייך ולשאת בעומס. יש כאן צורך בהסברה יחד עם אימון והתנסות מעשיים על ידי ניצולם של תפקידים במסגרת הלימודים, על ידי הטלת משימות עצמאיות על התלמיד, על ידי טיפוח ארגונים חברתיים פנימיים (ועדים וכו') ועל ידי פיתוח יוזמה תוך כדי פעילות בהם.

ו. מסירות. כוונתי להחדרת נאמנות מוחלטת לעם ולמדינה. אין לחסוך בהסברה ובהדגמה שמשולכות בכל שטחי הלימוד. המגמה: קשירת התלמיד לעם ישראל ולמדינתו המחודשת. לשם כך חיוני לקשור את החניך אל קרקע המולדת. יידע ויכיר כל שעל באדמה, יראה בעיניו את אשר נעשה ואת אשר יש עוד לעשות, יבקר בשטחי המשמר והכיבוש החלוצי ויחזה בחלוציות המתגשמת. במקביל יכיר ויעריך את אסון האומה, יראה את עוללות הגלות, ישולב בחזיון העלייה וקליטתה, יבקר את קברות הקדושים שהועלו ארצה ובמקומות שבהם נשמר זכר אפרם של המיליונים הטבוחים. אז יסולקו מליבו כל קורט התרכוזות אנוכית בעצם עצמו בלבד, כל נטייה "להסתדר" (שדווקא היום חזקה מאוד בחוגי בוגרי בתי הספר התיכוניים).

ז. קבלת מרות. זו פירושה חינוך למשמעת. אף ששואפים אנו לטיפוחן של ההעזה ושל היוזמה, יש ליצור בהקדם את היחס הנכון למרות, דהיינו להתאמתה של היוזמה במסגרת הפעילות הכללית. אחד האמצעים לכך: ייקבע אחד התלמידים אחראי לפעילות מסוימת, ותכובדנה החלטותיו ותמולאנה הוראותיו על ידי חבריו. דווקא בשטח היחסים הפנימיים אפשר לתרגל ולהדגים יפה במציאות את עקרון המרות - מרות ועד הכיתה, למשל, מרות האחראי על קבוצה משחקת, מרות התורן וכו'.

4. חינוך הרוח: ידיעות

א. ידיעת האדם

מוזר מאוד המצב הנוכחי, שבו לומדים בבתי הספר את גופו של האדם, אך לא את נפשו ואת רוחו. אין לך מקום במערכת ההשכלה התיכונית שבו אין מלמדים את גוף האדם מבחינת האנטומיה - מערכת העיכול, הנשימה, הדם וכו' - אך כמעט שאין לומדים (למעט כמה יוצאים מן הכלל ובהם הסמינר למורים) את תהליכי הנפש, את המבנה הרוחני של האדם. זכורני מניסיוני שלי שהחומר החדש ביותר בפסיכולוגיה שנלמד בגימנסיה היה זה המצוי

"בקשיש" שניתן בסוף הלימודים). ולא ייתכן בכלל לגנוז - כפי שנעשה ברוב המקרים - את התפתחות המדע מאז 1905 ולוותר על תורת היחסות המצומצמת והמורחבת, על תורת הקוונטים או על המכניקה הגלית. אין כוונתי לומר שיש לתת בשלבי הסיום של בית הספר התיכון קורס אוניברסיטאי של פיזיקה חדישה, אך אפשר לתת אלמנטים של כל הנושאים החדישים: אפשר להסביר את הקוסמולוגיה או את המיקרולוגיה הא-פיזיקלית על היסודות החדישים. אפשר, בקיצור, לצאת לגביהן מיד מלכתחילה, מבסיס חדש ומתוקן ולמנוע על ידי כך את הקושי העצום שבפניו מתייצב התלמיד בוגר בית הספר התיכון הנאלץ לשבור ולשנות מן היסוד את כל מושגיו המדעיים שרכש שם שעה שהוא עובר ללימוד פיזיקה חדישה בבית ספר גבוה. יש להרגיל את מחשבת התלמיד אל דרכי הגישה של המדע של ימינו. כאן תידרש גם רוויזיה רצינית של ספרי הלימוד אשר אין שיעור לחיוניותה - אם נרצה להסיר את הכבלים מעל כוחות המחשבה הצעירים. מביש ממש המצב שבו אנו נתונים היום: 50 שנות המדע, אולי מהנהדרות ביותר בתולדות האדם, מוצפנות ומוסתרות מעין כל תלמיד רגיל עם סיימו את חוק לימודיו התיכוניים.

אכן בצד לימוד החומר עצמו הכרחי גם מתן סקירה קצרה, אך ממצה, של קווי היסוד של תולדות המדע והתפתחותו. שוב, גם כאן יש ליצור את האהבה למחקר, לסקרנות היוצרת של האדם, לקדמת המחשבה וההישג.

אינני רוצה להיכנס לפירוט הרמה המקצועית שאליה יש להגיע במתמטיקה, בפיזיקה, בכימיה, בביוולוגיה או בבוטניקה. ודאי, יש כאן מקום להרחבת יתר, אך נסתפק בקווי מחשבה בלבד ונשאיר את הפירוט לביצוע.

ד. ידיעת ישראל

הכרת העם - הכרח חיוני הוא ליצירת מזיגת העליות ועיצוב דמות האומה לעתיד. נזכור את תפקיד הצבא ככור היתוך החשוב שבמדינה ונבין עד כמה יש לצייד את המפקד לעתיד בידיעת ישראל. על כן נראה לי שאין מקום לוותר על לימוד התנ"ך, אך אולי ראוי היה לקצר בלימודו המפורט של כל ספר וספר (ולהסתפק בפרקים העיקריים) וללמוד יותר את הרקע ההיסטורי והספרותי. מצד שני, דומה כי אפשר ואפשר לקצץ משהו בלימוד המשנה והתלמוד. יש, פשוט, להסתפק בכמה שיעורים, בלימוד דוגמה או שתיים בכל מקום (מהאופייניות והמאלפות ביותר) ולהרחיב לעומת זאת יותר את הלימוד על המשנה ועל התלמוד.

יש להחיות את לימוד ישראל בארצו ולהגיע לכך שהתקופות השונות יהיו חיות בראשו של התלמיד ובמקביל לקשור את המאורעות בקרקע הארץ. כל מקום ומקום על פני הארץ ועל

ההיסטוריה הכללית. חשוב הוא לימוד העובדות כסדרן, אך חשוב ממנו לימוד הגורמים ודרכי פעולתם. ייכללו בלימוד הזה יסודות הסוציולוגיה, תוקדש השנה האחרונה לבחינה כוללת, מסכמת, שלמה של תולדות האנושות מהופעת איש המערות ועד לדורם של טרומן וסטלין, כשהכול מבוסס על ניתוח בוגר ומדעי.

וקצת הומניזם ואהבת האדם. יוחלף לימוד הזמרה, המעלה חיוכים על שפתי התלמיד בעל הקול שאינו צלול, באסתטיקה אלמנטרית. יוסבר לנער מהי הרמוניה במוזיקה, בציור או בחיים. ועל חשבון כמה שיעורי ציור (שאגב אפשר לשפר בהרבה את יעילותם על ידי קביעת שיטת לימוד מתוכננת במקום התווה הקיים בנושא הזה) תוכנס סקירה על תולדות האמנות. ישווה התלמיד את שרטוט שור הבר של איש המערות עם הפרים של פיקסו. יראה, ירחבו אופקיו ויחבוק ברוחו עולם ומלואו.

ייתכן שלקורא ידמה שסטינו כאן מהמגמה. ייתכן שלא יראה על שום מה צריך דווקא מי שיהא פעם מפקד או קצין מטה לדעת תולדות האמנות, סוציולוגיה או כלכלה. ובכן, הניסיון (ולאו דווקא שלנו כי אם גם של אומות העולם הגדולות, המנוסות) מוכיח שצריך שידע זאת. ראשית, משום שכדי להיות מפקד טוב עליו להיות אדם טוב, לאהוב את רוח האדם ולדעת אותה. שנית, משיזכה להצצה הזאת, למבוא ראשוני כזה, יהיה מסוגל, הוא עצמו, ללמוד ולהתפתח בתמידות, לקלוט ולדלות מכל מקור ומקור ואף להכניס את עצמו לשלב של יצירה בשטח הצבאי ולהגות בדרך הגיונית ומבוססת רעיונות ביטחוניים, צבאיים או חלוציים. בעזרת גישה הומניסטית כזאת ייהפך לאדם מתהווה ומתפתח ולא יפסיק את פעילותו הרוחנית עם צאתו את כותלי בית הספר - כמעשה 80% מהבוגרים היום. צריך ליצור את האופק הפתוח ולגרות את תיאבון ההתפתחות.

ג. ידיעת הטבע

אף בשטח הזה נדרשת, שוב, אותה הגישה: מקסימום התפתחות כללית יסודית, ידיעת עקרונות ושיטות - תוך ויתור על כמה פרטים - למען פתח איש הרוצה ומסוגל לחקור, איש העוקב אחר גלגולי המדע של ימינו ומצפה בסקרנות פעילה למחר המדעי. אם נשיג את אלה, נשיג ממילא מפקד שגם בגישתו למקצועו שלו - לטקטיקה או לתורת המנהיגות, להדרכה או לפיתוח כלי נשק - יסתכל קדימה ולא יסתפק בדריכה על המקום.

כמה שינויים באורח הלימוד הנוכחי הם בגדר צורך חיוני אף למדינה בכללה. לא ייתכן להמשיך ללמד פיזיקה, כימיה או ביוולוגיה על יסוד המדע, נאמר, של שנת 1901. לא ייתכן, למשל, שלשם לימוד תורת האטום יוסיפו שעות ספורות בלבד. (התלמידים מקבלים בעצם רק "סיפור" על תורת האטום. מדובר בפרק

ב. הגדנ"ע

נסכם פה רק במה יתרום הגדנ"ע את חלקו בהכנת הקאדרים העתידיים:

1. תנועה מכנית - טיס, שיט או נהיגה.
2. קליעה, זריקת רימון, כיוון אינסטינקטיבי.
3. מאבק גוף אל גוף - כידון, סכין, מקל.
4. משחקים טקטיים דו-צדדיים בחדר ובחוף. דגש על יוזמה, על העזה, על שיקול ועל אחריות. בסיכום: כושר מנהיגות.
5. חינוך לאומי בקרב - ראשית חיסון בפני פחד השריון, הפגו והמטוס.
6. תפקידי פיקוד - הטלת תפקידי פיקוד, חינוך לאחריות ולמשמעת, הכרת המשטר הצבאי, תרגול בתפקידי הדרכה ובפיקוד על אנשים.
7. הולכת קבוצת אנשים בשטח תוך גילוי התמצאות טופוגרפית.

לא הוזכר כאן כל החינוך הטרומי צבאי האחר הניתן על ידי הגדנ"ע - זה שאינו קשור ישירות בהכנה לתפקידי פיקוד.

ג. ביצוע

ברור הדבר שהכנסת השינויים המוצעים והפעלת המצע הנ"ל חייבות להיעשות בהדרגה, בתוך שנתיים עד ארבע שנים. הקשיים יהיו בעיקר בחלק העיוני: לא בגלל איזה קושי אורגני שיהא קשור במקצועות עצמם, אלא בשל ההכרח להכין את המורים מחדש לצורך המשימה הזאת. כאן נדרשים עבודת סמינריונים יסודית, ביצוע השתלמויות בהוראת כל המקצועות הנ"ל והדרכת חבר המורים בהגשמת ההומניזציה והמודרניזציה של הלימודים. ההשתלמויות האלה - צריך יהיה שתנהלנה על ידי קבוצות מורים נבחרים על סמך פרטיה ומגמותיה של תוכנית שתעובד על ידי ועדה משותפת של משרד החינוך ושל משרד הביטחון והמטכ"ל. נזכיר בהזדמנות הזאת את ההשתלמויות שהיו נערכות בגרמניה בשנות ה-20 של המאה הזאת לשם ערכון מתמיד של הלימוד המדעי. די לעיין, למשל, בחומר מעין זה בספריו של פרופ' פליקס קליין Elementary Mathematics from an Advanced Standpoint שהם פרי סמינריונים כאלה למודרניזציה של לימודי המתמטיקה כדי להיווכח באפשרויות הצפונות בגישה כזאת. לסיכום: אם יכירו המוסדות האחראים בדחיפות הבעיה, עוד ניתן בידנו כיום לעצב מחדש את דמותו ואת אופיו של הנוער העובר דרך בית הספר התיכון ולהופכו לנושא בעול בהקמת האומה. ויש להזדרז בביצוע - השעה דוחקת.

מפתה אשר רק מצויה לגביו אסוציאציה היסטורית כלשהי חייב לשמש מעין תזכורת חיה לפרק זה או אחר בחיי האומה, במלחמתה או בגבורתה. כאן ניתן ליצור מסורת הגנתית לוחמת בת רמה גבוהה תוך קשירת עבר והווה: גיבורי מצדה עם הל"ה. אפשר להשיג זאת קודם כול על ידי חלוקה מתוקנת של עונות הלימוד בתולדות ישראל תוך הקצאה רחבה הרבה יותר של שעות משעות לימוד ההיסטוריה לפרקים על ישראל בארצו ועל הקשר בין ישראל לארצו.

יש לכלול בנושאי ההיסטוריה העברית את הציונות, את מלחמת השחרור ואת הקמת המדינה ולהרחיב בלימודן. ושוב יש כאן מקום לפיתוח מסורת קוממיות שהיא צורך חיוני לכיטחוננו של העם. דגש יושם על חלוציות, על יוזמה יוצרת ועל ראיית ישראל נבנית בתוך עולם מתפתח שאינו עומד אף הוא על מקום אחד. ויצוין: חשוב להישמר מטיפוח שנאה ואיבה נבובות. יש לבנות על אהבת מרדכי ולא על שנאת המן. אך כנגד זה יש להבליט במיוחד את קדושת שלמותן של האומה ושל המדינה ואת הכוננות להגנתן בפני כל פולש ומכרית.

לימוד מפורט על ארץ ישראל ועל שכנותיה הוא כמובן צורך חיוני להכשרת המפקד לעתיד. וזה תוך פירוט רב ומציאותי, פיתוח ההתמצאות (זו הכללית בחבלי הארץ בכללה וזו המעשית - בשטח), קריאת המפות ושליטה בקוויהן. רצוי מאוד לימוד השפה הערבית להכרת שכנינו ותרבותם - דבר שהוא בעל חשיבות כשלעצמו בחיי השלום, אך ערך חשיבותו עולה בשעת מלחמה.

5. המצע ללימוד התיכוני המתאם**א. לימודי בית הספר התיכון**

1. האימון הגופני: אתלטיקה ומשחקים לפיתוח הגוף (כוח וגמישות); מסעות להשגת קשיחות וכושר תנועה; מעבר מכשולים כמקצוע מרכזי. הדגש - על התכונות הגופניות שצוינו ועל פיתוח אומץ לב אישי; היאבקות (ג'ורג' צ'יטו, ג'ודו אגרוף והשאר).
2. הארגון המרכזי - הקמתם ועידודם של ארגונים פנימיים של התלמידים; ועדי כיתות, מזכירים, ועדי ביצוע לפעולות שונות (טיולים, סיורים וכו') ובכלל ביצוע משימות עצמאיות תוך הטלת אחריות ישירה על יחידים ועל קבוצות...
3. לימודי המדע המדויק. כאן דרושה בעיקר מודרניזציה מוחלטת, תזווה בממדי דור התפתחות. ביסוס החומר במתמטיקה, בפיזיקה, בכימיה, בביולוגיה ובבוטניקה על המדע החדש, פרי 50 השנים הפוריות בהתפתחות המדע וכן הוספת פרקים בתולדות המדע.